

VALORIFICAREA TEXTULUI LITERAR ÎN CONTEXTUL STRATEGIILOR DISCURSIVE DE STUDIERE A LIMBII ENGLEZE

*Tatiana Lașcu, asist. univ., dr.,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău*

EXPLOITATION OF THE LITERARY TEXT IN THE CONTEXT OF DISCURSIVE STRATEGIES IN THE ENGLISH CLASSROOM

*Tatiana Lașcu, PhD, Assoc. Prof.,
“Ion Creanga” State Pedagogical University of Chisinau,
ORCID: 0000-0003-2192-490X
lascu.tatiana@upsc.md*

CZU: 811.111:37.016

DOI: 10.46727/c.v3.24-25-03-2023.p209-213

Abstract. The article presents the study of the literary text from the discursive perspective. Taking into account that the speech is the place of the manifestation of the communication relationship which is very valuable for the achievement of the educational objectives, students can achieve professional performance starting from studying the discursive tools. The discursive approach constitutes a new tendency within the methodology of the English language and refers to the analysis of the literary text by means of discursive strategies. The literary text is oriented, in this sense, towards action, highlighting the functions of updating and reporting to the concrete communicative situation. In this light, the discursive strategies represent the linguistic resources used by the author in order to maximize the effectiveness of the messages. Such strategies are recurrently located in various discursive dimensions and are not limited to oral communication. Although they are not arbitrary strategies, their application in different contexts depends on the social and cultural context of the interlocutors. Thus, the text relates to socio-discursive formations, social interactions and the conditions of its production.

Keywords: literary text, discursive strategy, text analysis, approach, discursiveness

Textul literar reprezintă o entitate de tip închis, care are în raza sa de gravitație un context distanțat, dar sesizabil, care distinge partea interioară a textului, reflectată în cercetările de ordin hermeneutic, abordarea *discursivă, stilistică și lingvistică*, valorificând partea exterioară a textului, atribuită discursului.

Abordarea discursivă este o abordare nouă în cadrul metodologiei limbii engleze și se referă la analiza textului literar prin intermediul strategiilor discursive. Textul literar este orientat, în acest sens, spre acțiune, evidențiindu-se funcțiile de actualizare și raportare la situația concretă de comunicare. Astfel, autorul aplică un *mecanism socio-cultural*, nu doar textual, deoarece textul reprezintă o activitate de ordin social. Cert este faptul că, în procesul de analiză a textului literar, situația discursivă este reflectată prin intermediul sintagmei *dincolo de text*.

Textele sunt plasate în acțiuni (evenimente) de comunicare și se potrivesc anumitor organizări materiale, care dezvăluie gândurile umane (valori și idei) despre lume sau despre sine.

În cheia celor expuse anterior, conform mențiunilor unor lingviști precum P. Charadeau, J. Gumperz, D. Maingueneau, *practica discursivă* nu este altceva decât o strategie discursivă [3].

O primă barieră care apare în definirea strategiei discursive vizează chiar conceptul de *strategie*. Termenul de strategie se referea inițial numai la arta militară, adică arta conducătorului unei forțe militare spre victorie.

Actualmente, științele preiau noțiunea respectivă și îi conferă trăsături particulare. Prin urmare, în domeniul didactic strategia implică un set de acțiuni integrate și coordonate armonios, destinate orientării învățării către obiectivele stabilite inițial. Astfel, termenul de **strategie**

presupune un șir de metode și procedee sau procese și operații direcționate spre formarea a cel puțin unui obiectiv prestabilit. Deși vizează un singur itinerar general, acesta implică și ajustările și modificările din programul inițial în funcție de cât de stringentă este realizarea scopului prevăzut și cum decurg evenimentele.

Studiul dat este conceput în baza conceptului explicat de Cadrul de referință al curriculumului universitar [2], care propune o definiție potrivită: *strategia* este un concept de ordin teoretic, legat de abordarea procesului educațional, dar și practic - combinarea metodelor într-o unică structură procedurală/operatională cu caracter didactic. *Strategia didactică* reflectă o anumită organizare a normativității didactice, care permite realizarea și reglarea unor secvențe ale învățării, dar și reglarea întregului proces. Totodată, strategia include constituirea unui plan acțional în funcție de aceste scopuri.

Potrivit varietății lor, strategiile didactice pot fi selectate și combinate eficient de către cadrul didactic, în funcție de caracteristicile auditoriului, obiectivele propuse și obiectul predat. În procesul de lucru cu textul literar, un loc aparte îl ocupă strategiile didactice bazate pe discursivitate, numite *strategii discursive*.

În definirea strategiilor discursive e necesar ca să pornim de la conceptul de schematizare discursivă, elaborat de J-B. Grize și dezvoltat apoi de M.-J. Borel [4]. Acest tip de schematizare trimite la un șir de proceduri (retorice, logice, lingvistice) și la realizarea eficientă a acestora în scopul formării unei reprezentări despre tema supusă studiului, cu alte cuvinte, activitatea propriu-zisă de tip intelectual pe parcursul căreia se atinge o anumită finalitate.

În sens restrâns, *strategia discursivă* reprezintă o alegere sau opțiune a vorbitorului, o practică de producere a discursului. În cadrul strategiei discursive sunt implicate *activități discursive*: ele favorizează implementarea diferitor strategii, contribuie la dezvoltarea și proiectarea acestora sau fac posibilă descrierea cât și evaluarea eficacității lor. Aceste motive nu argumentează analiza activităților respective în cadrul strategiilor discursive. În cazul proiectării și dezvoltării, se face referință nu la strategiile categoric discursive; în ultimul caz, strategiile realizate devin subiect al activităților discursive.

Noțiunea de *strategia discursivă* se justifică doar în contextul orientării activităților discursive spre realizarea unor scopuri personale, care, în anumite situații, devin importante din punct de vedere strategic. Specificitatea activităților verbale depinde de faptul că majoritatea sau chiar toate mijloacele realizate în cadrul implementării strategiei discursive sunt de ordin lingvistic [6].

Cea mai eficientă modalitate de implementare a strategiei analizei discursive este identificată de cercetătorii P. Bange și J.J. Gumperz [7]. Primul utilizează conceptul ierarhizării etapelor de acțiuni la modul de organizare a interacțiunii verbale. Al doilea cercetează raporturile existente între activitatea discursivă, verbală și contextul, activitate denumită de către J. Gumperz și *situație discursivă*. Conform acestui ultim model, problematica în cadrul strategiei discursive se referă anume la relația dintre contextul comunicațional și activitatea verbală, iar în viziunea clasică, în ceea ce privește raporturile respective, se evidențiază ideea că situația comunicativă influențează comportamentele verbale. Situația de comunicare vizează nu doar contextul, dar și nivelul cultural al interlocutorilor, statutul și ierarhia lor, subiectul înaintat spre discuție, cunoașterea codurilor și a registrelor, educația interlocutorilor precum și mijloacele posibile de utilizat de către aceștia.

Potrivit modelului lui J. Gumperz, *strategia discursivă* eficace include următoarele trei componente:

- a) Procesul interpretativ bazat pe interferențele conversaționale;
- b) Principiul coerenței strategice;
- c) Elementul comunicațional al subiecților (*communicative competence*).

Activitățile de tip verbal fac parte din categoria de schimburi dintre actanți întemeiate pe semnele nonverbale și verbale și nu manifestă unilateralitate. Formarea contextului reprezintă,

de facto, actualizarea unor anumite modele sau scheme referitoare la universul vorbitorilor, care este un univers cognitiv comun ce le permite interpretarea informațiilor situaționale, datorită indicilor contextualizării.

Contextualizarea presupune interpretarea și determinarea procedeele prin care interlocutorii construiesc contextul pentru cele enunțate. De-a lungul interpretării respective, conform modelului propus de J. Gumperz, se apelează la convențiile contextuale, la cunoștințele lexicale și gramaticale, respectiv, la toată informația deținută cu privire la participanți și situație, în vederea identificării unor scopuri comunicaționale verosimile [6].

Reieșind din faptul că discursul este locul manifestării relației de comunicare care este foarte valoroasă pentru realizarea obiectivelor educaționale, menționăm previzional că studenții pot ajunge la performanțe profesionale, începând cu studierea/analiza instrumentelor discursive.

În această ordine de idei, strategiile discursive reprezintă resursele de ordin lingvistic utilizate de autor în scopul maximalizării eficienței mesajelor. Deși nu sunt strategii arbitrare, aplicarea acestora în contexte diferite depinde de contextul social și cultural al interlocutorilor. În așa fel, textul relaționează cu formațiunile de tip socio-discursiv, interacțiunile de tip social și condițiile producției sale.

Analiza textuală se conectează cu propria constituire semantică de ordin global prin divizarea sa în diverse secvențe de text într-o perspectivă de ordin tipologic și prin legăturile continue și întrerupte dintre enunțuri.

Strategiile discursive se reflectă în diferite structuri de text și sunt de mai multe tipuri: *dialogat, explicativ, narativ, modalizator, descriptiv și argumentativ* (Tabelul 1.).

Referitor la examinarea modalității, care este o categorie precizată drept mod de reflectare a realității din viziunea celui care emite, se remarcă faptul că cercetarea acesteia include câteva aspecte, cum ar fi:

- analizarea relației dintre valorile modale, enunț și componentele acestuia;
- descrierea și conturarea accepțiilor modale și a mijloacelor limbii utilizate pentru indicarea acestora.

Tabelul 1. Tipologia strategiilor discursive în abordarea discursivă a textului literar (după J.M. Adam [5])

Tipul	Caracteristici
<i>Strategiile narative</i>	<i>Strategiile narative</i> se referă la secvențele textuale narative. Prin urmare, acestea se regăsesc în textele epice precum nuvela, romanul sau basmul, de asemenea se întâlnesc și în povestirea diferitor fapte reale. Pe parcursul relatării, utilizăm strategiile narative. Acestea arată desfășurarea lucrurilor într-o ordine temporală și logică, examinează evoluția intrigii într-un lanț de întâmplări care se încheie cu un deznodământ.
<i>Strategiile de descriere</i>	<i>Strategiile de descriere</i> remarcă direcțiile evoluției descrierii: determinarea sau relaționarea reperelor de timp și spațiu în care se află ceea ce este descris, dar și compararea acestui obiect descris cu altele similare; evidențierea sau aspectualizarea elementelor obiectului supus descrierii, precum și a funcțiilor sale. Se remarcă utilizarea cuvintelor din planul lexical care cuprinde verbele la imperfect sau prezent, predominarea unor grupe nominale (S + Adj.) și, în primul rând, tema descrierii [5].
<i>Strategiile explicative</i>	<i>Strategiile de explicare</i> pun accent pe datele importante și utile în comprehensiunea acțiunilor realizate de personaje sau de persoane, oferind clarificări și argumentări în legătură cu caracteristicile și cauzele unor evenimente sau fenomene. Aceste strategii utilizează grupuri de cuvinte precum: în cele din urmă, deoarece, în consecință, apoi, fiindcă, astfel, mai înainte ș.a. Printre procedeele utilizate menționăm <i>definirea explicarea, exemplificarea, reformularea, compararea ș.a.</i>

Strategiile argumentative	Strategiile argumentative înaintează argumente, premise, concluzii și teze. În cadrul argumentației sunt incluse verbe precum <i>cred, apreciez, mi se pare, consider, care reflectă conectori logici</i> . Studenții sunt orientați spre observarea și analiza modului de combinare a variatelor tipuri secvențiale de text. Studenții se concentrează ca să le combine creativ în dependență de exigențe și capacitățile cognitive.
Strategiile de modalitate/modalizatoare	Strategiile de modalitate sau modalizatoare evidențiază manifestarea atitudinii propoziționale a autorului de ordin prescriptiv sau volitiv (modalitate deontică), cognitiv (modalitate epistemică) în raport cu un fapt, dar și afirmarea subiectivității manifestate de către autor. Autorul sau vorbitorul îndeamnă receptorul, prin expresii modale de tip deontic, să manifeste o atitudine specifică sau să înfăptuiască o acțiune specifică.

În conformitate cu viziunea lingvistei R. Wodak [8], în cadrul cercetării strategiilor discursive folosite de autor în textul literar, sunt puse în valoare răspunsurile la cinci întrebări, cum ar fi:

- În ce mod sunt denumite obiectele, acțiunile, evenimentele/fenomenele, personajele sau procesele din perspectiva lingvistică?
- Care sunt calitățile, caracteristicile și particularitățile însușite ale obiectelor, proceselor, personajelor și fenomenelor?
- Care sunt argumentele utilizate în cadrul discursului vizat?
- Din care aspect se reflectă aceste argumente, atribuții și nominalizări?
- Sunt oare aceste enunțuri diminuate sau amplificate? Articulația lor este deschisă?

E de remarcat faptul că, anume căutând răspunsul la întrebările respective, cel care analizează textul literar poate preciza și determina mijloace retorice sau lingvistice care ar contribui la denumirea fenomenelor și faptelor care construiesc discursivitatea textuală. Strategiile discursive vizează dispozitivele/modalitățile pertinente de utilizare a limbajului textului (Tabelul 2.).

Tabelul 2. Tipologia strategiilor discursive (după R. Wodak și M. Meyer [9])

Strategii discursive	Resurse discursive (se utilizează în scopul realizării strategiilor)
Referențialitatea	Metafore, pronume posesive, pronume demonstrative, personale, categorizări, adverbe de spațiu și timp, de cauză, metonimii, sinecdote;
Predicația (atribuirea calităților)	Conferiri evaluative ale însușirilor implicite și explicite, pozitive și negative, stereotipuri, relații coordonatoare sau subordonatoare;
Argumentarea	Justificarea atribuirilor negative și pozitive; Regularitățile lingvistice (macrostructuri, conectori/marcheri discursivi/textuali, scheme);
Perspectivizarea Reprezentarea	Prezența naratorului și intenției, acțiunii sale, precum și existența narațiunii, a clișeeilor, descrierii, maximelor și raportării; Localizarea viziunii autorului; Expunerea și exemplificarea implicării prin anaforă și forme narative;
Intensificarea/Atenuarea	Hiperbole, structuri conotative și denotative, metafore și fraze

În aceste condiții, răspunsurile întrebărilor valorificate de abordarea discursivă implică, de fapt, o concentrare maximă atât asupra resurselor discursive, cât și strategiilor/practicilor discursive.

Conchidem că strategiile discursive reliefează, în timpul analizei textului literar, ceea ce fac protagoniștii textului în actul de comunicare sau scriere, iar resursele discursive, la rândul lor, reprezintă mecanismele utilizate de către protagoniști în realizarea acestor strategii (locuri variate comune unei societăți anumite sau de ordin universal, sisteme de narațiuni, marcheri,

categorii și metafore). Strategiile vizate includ totalitatea macrostructurilor care implică mesaje convingătoare, furnizate cititorului cu scopul de a-i schimba intențiile, credințele sau gândurile.

BIBLIOGRAFIE

1. ADAM, J.-M. *Linguistique textuelle. Introduction à l'analyse textuelle des discours*. Armand Colin, 1 juin 2005. 240 p. ISBN-10†2200267525. ISBN-13†978-2200267520
2. BÎRNAZ, N., DANDARA, O., GORAȘ-POSTICĂ, V. [et al.]. *Cadrul de referință al curriculumului universitar*. Chișinău: CEP USM, 2015. 128 p. ISBN 978-9975-71-689-5.
3. FAIRCLOUGH, N. & WODAK, R. *Critical discourse analysis*. In T. van Dijk (Ed.), *Discourse studies: A multidisciplinary introduction*. London: Sage, 1997. vol. 2, pp. 258– 284.
4. GRIZE, J.-B. *Logique naturelle et communication*. Paris: PUF, 1996. 168 p. ISBN 978-2-13-047324-4.
5. SĂMIHĂIAN, F. *O didactică a limbii și literaturii române: provocări actuale pentru profesor și elev*. Ed. Art, 2014. 408p. ISBN 9786067100051.
6. SIMUNIC, Z. *Une approche modulaire des stratégies discursives du journalisme politique*. Thèse de Doctorat. Université de Genève Faculté des Lettres Département de linguistique, 2004.
7. TITSCHER, S., MEYER, M., WODAK, R. and VETTER E. *Methods of Text and Discourse Analysis*. London: Sage, 2000. ISBN 9780761964834.
8. WODAK, R. *Critical Discourse Analysis. Discourse-Historical Approach*. The International Encyclopedia of Language and Social Interaction, 2015. pp. 1-14. ISBN 9781118611104.
9. WODAK, R., MEYER, M. *Methods of Critical Discourse Analysis*. Sage Publications, 2001, p.73. ISBN 978-0-7619-6154-3